

značenju, a osobito ondje, gdje služe samo kao poštapalice, valja ih zamjenjivati, pa čak i izbacivati. Prema tome ne može se postaviti neko šablonsko rješenje za sve slučajeve. Može se čak reći i to, da imaju više prava na upotrebu u naučnom nego u književnom jeziku (u užem smislu).

Jedan naš čitalac zalaže se u toj službi i za izraz *gledom* (na to). Taj je izraz

zastario (kao i *glede*) i nestao već iz upotrebe, a nije ni u duhu našeg novog štokavskog narječja, koje je temelj našega književnog jezika. Kraj drugih prikladnih izraza, kojima raspoložemo, taj je izraz i nepotreban, pa njegovo umjetno oživljavanje ne bi imalo nikakva smisla ni nade u uspjeh.

Ljudevit Jonke

OSVRTI

O RAZLIKAMA IZMEĐU INFINITIVA I PREZENTA S VEZNIKOM DA

U drugom i trećem broju »Jezika« objavio je prof. Miroslav Kravar pod naslovom »O razlici između infinitiva i veze da + prezent kritiku mog članka »O vrijednosti infinitiva i prezenta s veznikom da« iz prvog broja »Jezika«. Mišljenje prof. Kravara razlikuje se podosta od mogega, iako možda ne enoliko, koliko se čini na prvi pogled, jer i on priznaje pojavu, o kojima sam pisao, ili bar dopušta, da one postoje, samo što im ne daje onu važnost, karakter i opseg. Ali zato iznosi i nove podatke i objašnjenja, koja mogu uz male izmjene stati i u moj članak. Tako su veoma korisne opaske, da je uz negaciju češća veza da + prezent (»Jezik«, str. 73.) i da se glagoli, što traže objekt u akuzativu (ili genitivu), vežu s infinitivom lakše nego glagoli, što imaju indirektnu rekciju (ibid. 72.).

Da se potpuno objasni karakter razlika između infinitiva i veze da + prezent, trebale bi mnoge analize književnih tekstova i mnoga terenska istraživanja. Namjeravam to prvom prilikom i učiniti. No i samo onome, što je izneseno u članku prof. Kravara i mome, nedostaju još mnoga objašnjenja. Ipak ću, kako za što drugo u »Jeziku« nema mogućnosti, objasniti samo dva mjesta iz članka prof. Kravara. Tu je nešto mojom, a nešto njegovom krivnjom bilo došlo do nesporazuma.

Kod glagola *znati* mi se nismo razumjeli. Radi se o primjeru iz Nazora, gdje *znati* znači *wissen*, a ne *umjeti*. Tu nemamo dopune, nego objektu rečenicu, kako je prof. Kravar točno primijetio. Taj sam primjer (»i tko zna, da u svom vječnom pokretu naprijed hoda, ne može voditi opet natrag«) unio zbog izričaja *ne može voditi*, budući da tu infinitiv znači trajno svojstvo. To sam i napisao (»Jezik«, str. 15., redak 4. odozdo). No ja nisam sasvim precizno označio, što mislim o dopunama glagolu *znati*, a osim toga u prijepisima i revizijama ispadoše mi dva zarez. Ali bez mnogo muke mogao je prof. Kravar točno shvatiti, što ja tu želim reći, a za to mu ne bi trebalo ama baš ništa izvan mog teksta.

Protumačivši nadopunu uz *moći* dodao sam, kako *da hoda* ne zamjenjuje infinitiv (ib. 3 r. odozdo). Zar to ne znači, da to nije dopuna? Ta veza da + prezent i jest dopuna samo onda, kad zamjenjuje infinitiv. Prije toga napisao sam, da je cvdje naročit slučaj (4. r. odozdo). Zar to ne znači, da se radi o drugoj vrsti činjenicâ? Zatim kažem, da »zna da hoda« tu ne znači »umije hodati«, nego »svijestan je, da hoda« (r. 2. i 3. odozdo). Tu mi ispadoše oba zarez. Moj grijeh! Ali u Nazorovu je primjeru iza glagola »zna« zarez bio odštampan (r. 5. odozdo), a i ja sâm spominjem zarez. Evo moje rečenice: *Taj nam primjer izvrsno pokazuje, da se infinitiv ne može i ne smije u svakoj pri-*

lici zamijeniti rečenicom, a ujedno nas upozorava na važnost zarez» (ibid 1. i 2. r. odozdo i str. 16., 1. r. odozgo). Da ta moja rečenica znači ono, što je shvatio prof. Kravar, kakav bi smisao imalo moje upozoravanje na važnost zarez? Što je jasnije: slovima napisana riječ zarez ili izostavljen sâm zarez? Tvrdnja, da se infinitiv ne može u svakoj prilici zamijeniti rečenicom, znači ovdje: znati znači wissen i umjeti, pa u prilici, kad bi se da + prezent moglo shvatiti ne kao dopuna uz umjeti, nego kao objektna rečenica uz wissen, valja ostaviti infinitiv. Da se mislilo upravo na to značenje, dokazuje prethodna rečenica, gdje se to izrijeckom kaže, i pozivanje na važnost zarez. To se isto kaže u posljednjoj mojoj rečenici o ovom primjeru (str. 16., r. 2. i 3. odozgo), samo što se ne kaže sasvim precizno, pa bi se moglo shvatiti i onako, kako tumači prof. Kravar, koji je citirao baš tu, i nepreciznu i zapravo pleonastičku moju rečenicu, iako je teško shvatljivo, kako nije iz svega, što je prije nje rečeno, razumio njezin jedini smisao.

Krivo je bio shvaćen i posljednji stavak mog članka, samo što mislim, da tu uopće nije bilo moje krivnje. Citiram ga: »Kad se ovako vidi, da u štokavskom dijalektu infinitiv i prezent s da imaju svaki svoju službu, jasno je, da ne može jedan od tih oblika biti srpski, a drugi hrvatski, jer i Srbi i Hrvati moraju upotrebljavati oba oblika, žele li dobro i točno pisati i govoriti, budući da im je štokavski dijalekt zajednički jezik. A većinom se, kako smo vidjeli, mogu upotrebiti oba oblika, pa će se onda naći u Hrvata češće jedan, a u Srba drugi. Razlika je dakle u uporabi samo kvantitativna, ali ne i kvalitativna.«

Prof. Kravar se s time slaže, samo što kaže, da ne vidi, kako bi se ta točna misao mogla složiti s pokušajem, da se utvrde neke razlike u smislu, osobito takve, koje bi imale istu vrijednost na obje strane (str. 73. pri dnu). Piše: »Jer ako je razlika samo kvantitativna, kao što i jest, onda se valja pretpostavlja, da

veza da + prezent znači isto što i infinitiv. Inače bi razlika odmah bila i kvalitativna» (ibid.). Ne razumijem, kako je prof. Kravar mogao doći do takova zaključka.

Razlike po smislu između izričaja imaju i Srbi i Hrvati, dakle oni ne upotrebljavaju kvalitativno različito ova dva oblika, t. j. ne znači na pr. infinitiv u Srba jedno, a u Hrvata drugo. Ali onda, kada razlika u smislu, bilo kakvih, između obaju oblika nema, onda se u Srba češće nađe jedan, a u Hrvata drugi. Upotrebljavaju se dakle kvantitativno različito. Iz toga je prof. Kravar izveo zaključak, da razlika u uporabi (između Srba i Hrvata) može biti kvantitativna, samo ako nema razlike po smislu (između dva oblika), odnosno da bi razlika u upotrebi postala kvalitativna, kad bi bilo razlike po smislu između dva izričaja. Ali to su »različite razlike« i između njih nema nikakove veze.

Ostala su manja neslaganja stvarna i plod su različitih gledanja, ali i različitih izvora (ja uzimam samo današnji središnji štokavski govor i suvremene književnike, a prof. Kravar često uzima primjere iz nešto starijeg, klasičnog jezika, osobito iz narodnih pjesama, koje su, kao i svaki stih, dosta nepouzdan materijal za ovakva pitanja). Ta se ostala neslaganja, kako rekoh, ne mogu na ovom skučenom prostoru ni objasniti ni riješiti.

D. Brozović

JOŠ JEDNOM O »RAZLICIMA«

Bojim se, da čitaocima »Jezika« ne bude dosta ovoga spora oko infinitiva i veze da + prezent, što se zametnuo među prof. Brozovićem i mnome, pa ću nastojati da ne duljim. Hvala Uredništvu, što nam je obojici dalo priliku da bar u »Osvrtima« progovorimo još jednom o istoj temi i izmijenimo mišljenja o nekim pitanjima, koja su ostala nedovoljno raščišćena.¹

¹ Ovaj sam odgovor bio već predao Uredništvu, kad sam pročitao ono, što o istom pitanju piše prof. M. Stevanović u